

О.А.Лебедева

асистент кафедри міжнародної економіки
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

УДК 338.48:338.1 (477)

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті автором проведено аналіз тенденцій розвитку туристичної галузі України та виявлено залежність обсягів надання туристичних послуг від зміни основних макроекономічних показників: валового внутрішнього продукту, доходів населення, середньомісячної заробітної плати та рівня безробіття.

В статті автором проведено аналіз тенденцій розвитку туристичної області України та виявлено залежність обсягів надання туристичних послуг від зміни основних макроекономічних показників: валового внутрішнього продукту, доходів населення, середньомісячної заробітної плати та рівня безробіття.

In the article an author is conduct the analysis of progress of tourist area of Ukraine trends and dependence of volumes of grant of tourist services is exposed on the change of basic macroeconomic indexes: gross internal product, profits of population, average monthly pay-envelope and unemployment rate.

На початку XXI ст. туризм являється однією з найбільш динамічних галузей світового господарства, фундаментальною основою економік багатьох країн світу та головним джерелом прибутку деяких держав. Тільки вклад туристичного сектору в світову економіку становить приблизно 10 % світового ВВП [1]. Все це дає змогу визнати туристичний сектор одним з найбільш прибуткових та перспективних видів економічної діяльності. Але за основними економічними показниками у сфері туризму Україна значно відстає від провідних країн світу: доля туристичної галузі України у ВВП в 2003 році становила тільки 0,76 % [2], аналогічний показник в більшості країн світу складає 10-30 % [1]. Протягом останніх років туристична галузь України відзначалася динамічним розвитком як внутрішніх, так і зовнішніх туристичних потоків, проте у другій половині 2008 р. — початку 2009 р. стабільна динаміка туристичного сектору змінилася на стагнацію, що була викликана негативним впливом світової економічної кризи.

Аналізом проблем туристичного сектору економіки України останнім часом займалися такі втчизняні та іноземні економісти: О. Булатова, О. Виноградова, В. Гречаник, Я. Дубенюк, Д. Ісмаїлова, Ф. Поклонський, Н. Свиридова, М. Ситніков, Т. Ткаченко. Зокрема, О. Виноградова, Д. Ісмаїлова та Т. Ткаченко [3; 4] приділяють увагу розвитку міжнародного туризму в Україні, М. Ситніков [5] розглядає чинники та функції міжнародного туризму, О. Булатова, Я. Дубенюк, Ф. Поклонський та В. Гречаник [6; 7; 8] виявляють закономірності та проблеми розвитку туристичної галузі України, Н. Свиридова визначає напрями державного управління туристичною галуззю [9]. Але незважаючи на те, що проблемам туристичного сектору України присвячена багата кількість публікацій, вчені та економісти не приділяють належної уваги оцінки впливу макроекономічної ситуації на розвиток туристичного сектору України.

Основною метою даної роботи є аналіз тенденцій розвитку туристичної галузі України та виявлення залежності обсягів надання туристичних послуг від зміни основних макроекономічних показників: ВВП, доходів населення, середньомісячної заробітної плати

© Лебедева О.А., 2009.

та рівня безробіття.

Туристичний сектор України набуває все більшого значення для економіки держави. Розвиток внутрішнього, виїзного та в'їзного (іноземного) туризму впливає на створення ВВП та сальдо платіжного балансу, сприяє створенню додаткових робочих місць та розвитку таких секторів економіки як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сфера послуг, являється додатковою статтею дохідної частини державного бюджету та джерелом поповнення валютних ресурсів, а зі зростанням зайнятості населення у сфері туризму відбувається збільшення доходів населення та підвищується рівень добробуту нації.

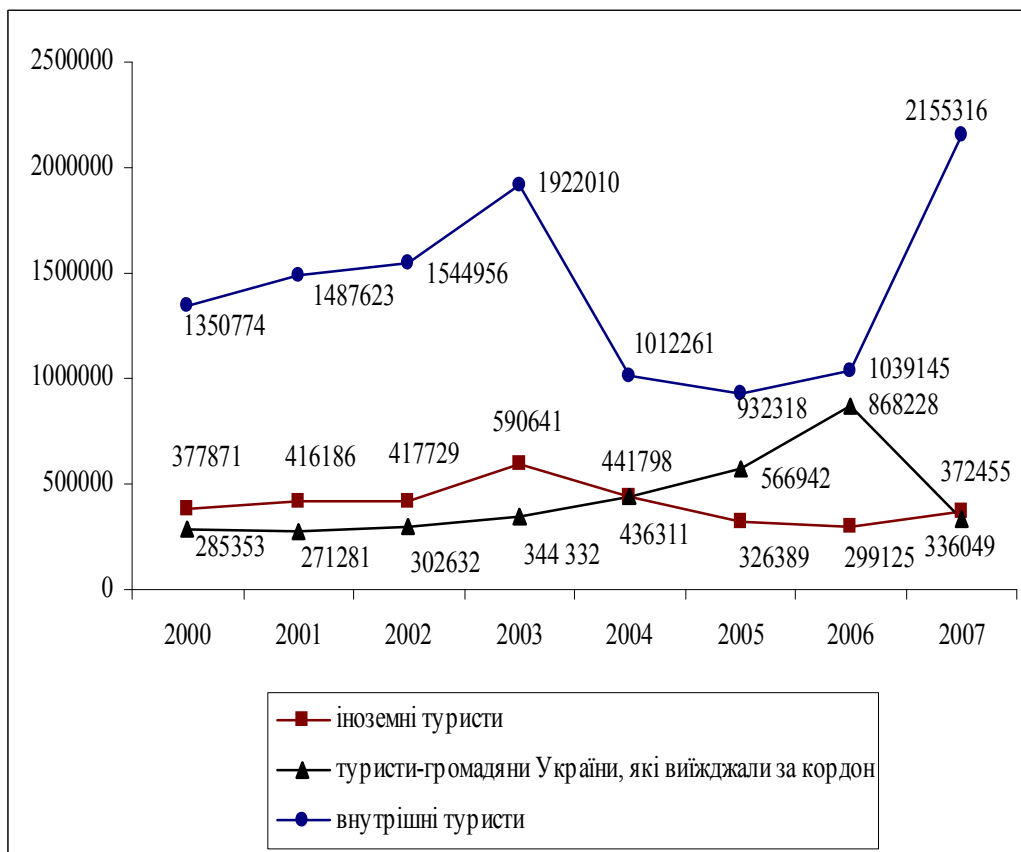

Рис.1. Динаміка туристичних потоків України у 2000-2007 рр.[2]

За статистичними даними Державної служби туризму і курортів України, стан туристичної сфери України протягом 2000-2007 рр. характеризувався нестабільним розвитком (рис. 1). Так, обсяги виїзного туризму збільшилися на 17,77 % з 285 тис. осіб у 2000 р. до 336 тис. осіб у 2007 р., а кількість обслугованих внутрішніх туристів зросла за аналогічний період на 59,56 % з 1 350 тис. осіб до 2 155 тис. осіб (таблиця 1). Однак кількість іноземних туристів за період 2000-2007 рр. зменшилася на 1,43% з 378 тис. осіб до 372 тис. осіб.

Проте, у 2004-2005 рр. у зв'язку з нестабільною політичною ситуацією спостерігався значний спад туристичної активності: обсяги внутрішнього туризму скоротилися з 1 922 тис. осіб у 2003 р. до 932 тис. осіб у 2005 р., обсяги іноземного туризму знизилися з 591 тис. осіб у 2003 р. до 299 тис. осіб у 2006 р. Виключення складає виїзний туризм, який на протязі 2000-2006 рр. відзначався поступовим розвитком, але у 2007 р. відбулося різке скорочення кількості туристів, що виїжджали за кордон. Основна причина — збільшення обсягів внутрішнього туризму за рахунок виїзного туризму.

Таблиця 1

Структура туристичного ринку та зміна приросту за кількістю обслугованих туристів

	структура туристичного ринку, %			темпи приросту кількості туристів за видами, %	
	2000	2006	2007	2007/2006	2007/2000
виїзний туризм	14,17	39,35	11,73	-61,29	17,77
внутрішній туризм	67,07	47,09	75,26	107,41	59,56
іноземний туризм	18,76	13,56	13,01	24,51	-1,43
загальна кількість туристів	100	100	100	29,79	42,20

У 2007 р. відбувся перерозподіл у структурі туристичного ринку України (табл. 1):

1. сегмент виїзного туризму у 2007 р. знизився на 61,29 % у порівнянні з 2006 р. та склав тільки 11,73 % загальної кількості туристів, проте у 2006 р. частка виїзного туризму становила 39,35 %;

2. у 2007 р. найбільші темпи зростання мав внутрішній туризм (+107,41 %), що дало змогу збільшити частку на ринку з 47,09 % у 2006 р. до 75,26 % у 2007 р.;

3. у 2007 р. спостерігалось незначне скорочення сегменту іноземного туризму з 13,56 % у 2006 р. до 13,01 % у 2007 р.

В цілому, можна відзначити наступні тенденції туристичного сектору України:

- нестабільно зростає сектор внутрішнього туризму;
- зростання сектору виїзного туризму (за винятком 2007 р.);
- стагнація сектору іноземного туризму: кількість іноземних громадян, що

в'їжджають на територію України майже не змінюється.

Позитивна динаміка виїзного туризму, що спостерігалася в останні роки, була обумовлена, передусім, зростанням платоспроможності населення. Тільки за період 2000-2007 рр. заробітна плата збільшилася з 230 грн. у 2000 р. до 1 351 грн. у 2007 р. [10], а наявні доходи населення України зросли з 96 609 млн. грн. до 470 953 млн. грн. відповідно [10].

Туризм можна назвати своєрідним індикатором соціально-економічного розвитку країни в силу наступних обставин. Населення країни спроможне витратити частину своїх доходів на подорожі та відпочинок тільки в тому випадку, коли основні потреби будуть задоволені. Оскільки витрати на туристичні подорожі не розглядаються як однозначно необхідні для життєдіяльності людини, зростання туристичної активності населення має пряму кореляцію з підвищенням соціально-економічного розвитку населення, тобто збільшенням ВВП, доходів та заробітної плати, зменшення рівня безробіття, і як наслідок, зростання витрат на туристичні подорожі, розваги та відпочинок (Табл. 2).

Таблиця 2

Основні макроекономічні показники України та обсяг наданих туристичних послуг у 1997-2007 роках [2, с. 10]

рік	Обсяг наданих туристичних послуг, млрд. грн.	ВВП у фактичних цінах на одну особу, грн.	Наявні доходи населення, млн. грн.	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Рівень безробіття, %
1997	0,26	1842	52457	143	8,9
1998	0,38	2040	59435	153	11,3
1999	0,52	2614	72387	178	11,6
2000	0,80	3436	96609	230	11,6
2001	1,20	4195	119048	311	10,9
2002	1,39	4685	141618	376	9,6
2003	2,09	5591	162578	462	9,1
2004	2,10	7273	212033	590	8,6
2005	2,80	9372	298275	806	7,2
2006	3,80	11630	363586	1041	6,8
2007	5,50	15496	470953	1351	6,4

Наявність цих закономірностей туристичного сектору України підтверджується кореляційно-регресійним аналізом на основі статичних даних 1997-2007 років, за допомогою якого встановлено залежність обсягів надання туристичних послуг (Y) від зміни ВВП на одну особу (X_1), наявних доходів населення (X_2), середньомісячної заробітної плати (X_3) та рівня безробіття (X_4), що можна представити у вигляді лінійної множинної регресії :

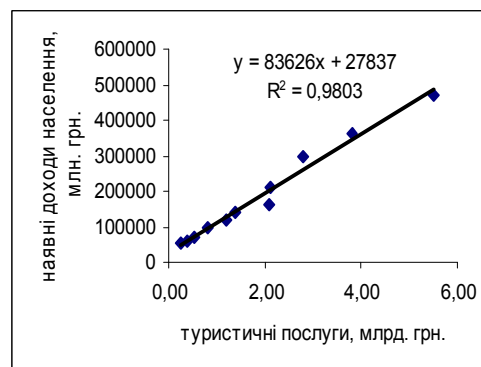
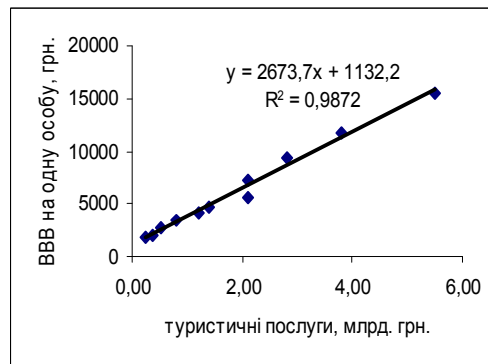
$$Y = 0,000337; X_1 - 0,000027; X_2 + 0,009754; X_3 + 0,058475; X_4 - 0,638394.$$

Розраховані за допомогою програми Excel коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,9909$ та значення статистики F $F_{\text{спостереження}} = 81,55$ впевнено показують її адекватність, оскільки коефіцієнт детермінації R^2 близький до 1, а значення F-статистики, що спостерігається дорівнює 81,55, що значно більше критичного значення F-статистики 4,5 при рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Отже, отримана множинна регресія відображає залежність обсягів надання туристичних послуг від основних макроекономічних показників, тому на основі прогнозних значень ВВП на одну особу, наявних доходів населення, середньомісячної заробітної плати та рівня безробіття, можна зробити прогнозні значення обсягів надання туристичних послуг.

Однак вплив макроекономічних показників на розвиток туристичного сектору можна визначити також на основі простих моделей парної лінійної регресії (рис. 2).

Отримані економетричні моделі парної лінійної регресії дають змогу встановити пряму залежність між обсягами надання туристичних послуг, ВВП на одну особу, наявними доходами населення, середньомісячною заробітною платою та обернену залежність між обсягами надання туристичних послуг та рівнем безробіття. При цьому всі лінійні регресії є адекватними реальності, що підтверджують розраховані коефіцієнти детермінації. Найбільш значний вплив на показник "обсяги надання туристичних послуг" здійснює зміна ВВП на одну особу з коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,9872$, найслабший зв'язок відбувається між показниками "обсяги надання туристичних послуг" та "рівень безробіття" з розрахованим коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,728$.

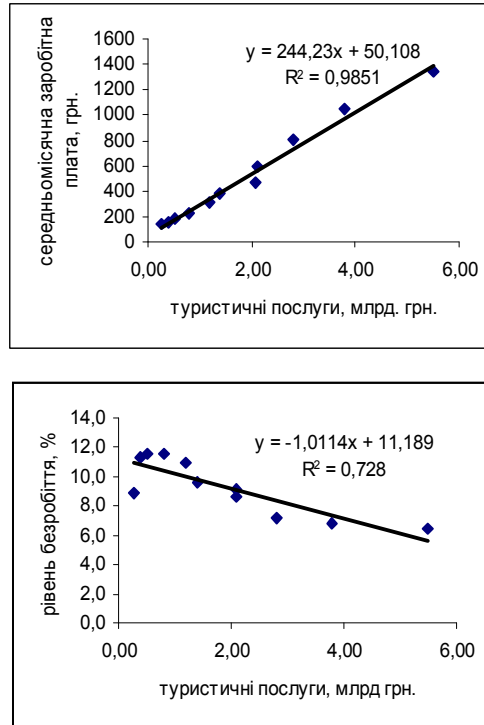

Рис. 2. Економетричні моделі залежності обсягів надання туристичних послуг від основних макроекономічних показників

Таким чином, вищенаведені моделі парної та множинної лінійної регресії пояснюють реальний негативний вплив макроекономічних показників на розвиток туристичної галузі України у другій половині 2008 р. — першій половині 2009р: спад обсягів валового внутрішнього продукту, зменшення зайнятості населення, доходів та заробітної плати, і як наслідок, скорочення витрат населення, в тому числі, на туристичні подорожі, виступили ключовими факторами зниження обсягів виїзного та внутрішнього туризму.

Взагалі, характеризуючи сучасні позиції туристичної галузі України, слід зазначити наступні фактори, що безпосередньо впливають на її динаміку:

1) зниження попиту на туристичні послуги — світова економічна криза зменшила загальний добробут більшої частини населення внаслідок зниження реальних доходів, заробітної плати та масових звільнень робочої сили; сьогодні робітники прагнуть збільшити збереження та відмовляються від відпусток через можливість бути звільненими;

2) підвищення цін на авіапереліти, що значною мірою збільшило загальну вартість туристичних турів;

3) зміна купівельних переваг — відсутність планування туристичних подорожей, перерозподіл попиту від дорогих туристичних турів в сторону більш дешевих, збільшення внутрішніх туристичних потоків за рахунок зменшення виїзного туризму;

4) вплив пропозиції на туристичний сектор — очікування банкрутства частини туристичних компаній.

Таким чином, за статистичними даними, що характеризують макроекономічне становище України та обсяги наданих туристичних послуг за період 1997-2007 років, було виявлено залежність обсягів надання туристичних послуг від зміни основних макроекономічних показників, а саме ВВП, доходів населення, середньомісячної заробітної плати та рівня безробіття. Статистичні залежності було досліджено за допомогою кореляційно-регресійного аналізу шляхом побудови парної лінійної регресії та лінійної множинної регресії. Практична значущість побудови економетричних моделей полягає у можливості їх використання з метою прогнозування розвитку туристичного сектору

України. В подальшому планується детальний аналіз туристичної галузі України та оцінка впливу світової економічної кризи на її стан.

Список використаних джерел

1. Всесвітня Туристська Організація [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.unwto.org>.
2. Державна служба туризму і курортів [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.tourism.gov.ua>.
3. *Виноградова О.* Економічна сутність і специфіка розвитку міжнародного туризму в Україні / О. Виноградова, Д. Іємаїлова // Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу. — 2006. — № 10. — С. 98-103.
4. *Ткаченко Т.* Стратегія розвитку підприємств туризму в Україні / Т. Ткаченко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — 2006. — № 1. — С. 16-22.
5. *Ситников М.* Розвиток регіонального туризму — шлях до взаєморозуміння й економічного зростання / М. Ситников // Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу. — 2005. — № 9. — С. 243-245.
6. *Булатова О.* Закономірності та прогноз розвитку туристичної галузі України О. Булатова, Я. Дубенюк // Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу. — 2006. — № 10. — С. 168-175.
7. *Поклонский Ф.* Основные тенденции становления туризма в Украине / Ф. Поклонский // Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу. — 2006. — № 10. — С. 156-160.
8. *Гречаник В.* До проблем розвитку туризму: світ і Україна / В. Гречаник, І. Криховецький, Н. Луцька // Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу. — 2006. — № 10. — С. 160-168.
9. *Свиридова Н.* Развитие туризма в регионе как объект государственного управления / Н. Свиридова // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 2 (44). — С. 18-21.
10. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

*Рекомендовано до друку кафедрою міжнародної економіки
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
(протокол № 33 від 18 травня 2009 року)*

Надійшла до редакції 01.06.2008
Рекомендована до друку 01.12.2009

